

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 2 / 2014

BÂKÎ VE NEF'Î'YE AİT İKİ BAHARİYYENİN KARŞILAŞTIRILMASI

Sibel ÜST

Assist. Prof. Dr.

sibelusts@gmail.com

Yıldırım Beyazıt University

Department of Turkish Language and Literature

ÖZET

Kış; hüzün veren, kasvet uyandıran ve yeryüzüne soğğun hâkim olduğu bir mevsim olarak görülür. Aksine bahar mevsimi, tabiatın uyanışı ve yeryüzünün çiçeklerle süslendiği zamandır. Bununla birlikte insan ömrü tasnif edildiği zaman bahar gençliği, yaz olgunluğu; sonbahar olgunluktan yaşlılığa geçiş evresini, kış ise ölüme yaklaşan yaşlılık evresini ifade eder. Bahar mevsimini konu alan şiirler bahariye olarak adlandırılmıştır. Bahariyelerde bahara ait unsurlar, baharın gelişi ile birlikte ortaya çıkan tabiattaki değişimler çeşitli sanatlar (teşbih, istiare, hüsn-i talil, tenasüp, mübalağa vs.) vasıtası ile dile getirilir. Klasik edebiyatta, bahar şairler tarafından en fazla bahsedilen mevsim olarak karşımıza çıkar. Çalışmada iki şaire ait kasideler vezin, kafiye, konu itibarıyla karşılaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kaside, Bâkî, Nef'î, klasik şiir.

COMPARISON OF TWO SPRING POEM BELONG TO BAKI AND NEF'İ

ABSTRACT

Winter is accepted as a season that gives sadness, gloom and domination of cold on the earth. In contrast, the spring season is the time that awakening of nature and the earth's dressing up with flowers. However, when human life is classified, spring is the youth, summer is the prime, fall is transition from the prime to old age and the winter is old age. With the old age we approach the stage refers to the death. Spring season is used the most time the spring of poems (bahariye) as a subject. In the spring of poems are expressed the elements of the spring, changes of the nature with the arrival of spring with rhetoric (simile, metaphor, husn-i talil, association between the meanings of words, hyperbole, etc). In classical literature, spring season is the most mentioned season by the poets. In the study, two poets' poems will be compared the point of the prosody, rhyme, and subject.

Key Words: Ode, Baki, Nefi, classical poem.

Kış; hüznü veren, kasvet uyandıran ve yeryüzüne soğukla birlikte hantallığın, güçsüzlüğün hâkim olduğu bir mevsim olarak görülür. Bunun aksine bahar mevsimi, tabiatın uyanışı ve yeryüzünün çiçeklerle süslendiği zamandır. Bununla birlikte insan ömrü tasnif edildiği zaman bahar, gençliği, yaz olgunluğu; sonbahar olgunluktan yaşlılığa geçiş evresini, kış ise ölüme yaklaşan yaşlılık evresini ifade eder.

Bahar insan ömrünün en güzel çağını simgelemekle birlikte ruh ve vücudun da en hareketli ve harareti olduğu delikanlılık dönemini ifade eder. Delikanlılık döneminde hem düşünce hem de davranışlar itibarıyla ne yapacağını bilememe, oradan oraya atılma, içindeki enerjiyi harcayacak eylemler, ruhsal patlamalar sergilenir. Öyle ki, delikanlılık çağı önu alınamayan bir seli andırır. Bahar mevsiminde ise; kışın kasveti, kurumuş ağaçları, buzla ve karla kaplanan yeryüzü aniden yeşile ve çiçeklerin bin bir rengine bürünür. Değişim, canlanma o kadar hızlı olur ki her an bir çiçeğin açışına şahit olunabilir. Bu sebeple bahar, yenilenmeyi, doğuşu, gençliği temsil eder.

Baharın mevsiminin gelişi insan ruhunu ve davranışlarını etkilediği gibi yine bir insani ürün olan edebiyata da yansır. Bu yansıma, edebiyatta baharın çeşitli tasvir ve teşbihlerle anlatıldığı bahariye/bahariyye olarak adlandırılan bir türün ortaya çıkışını sağlar.

Kaynaklarda; *tasvir üslubuyla hazırlanan giriş kısımlarında (teşbih) bahar konusuna yer veren kasidelere bahariye denmiştir. Bu tür eserlerde şairler genellikle birinin övgüsüne geçmek için bir zemin oluşturma çabasıyla bahar konusuna yer verirler. Bu durumda oluşturulan eser övgü tarzında bir manzumedir. Ancak 10-12 beyitlik bir bölüm bahar konusuna ayrılmıştır. Baharın müjdelenmesi nedeniyle yazılan methiye tarzındaki bahariyede, bahar bir bayram coşkusuyla değerlendirilir. Bu tür manzumelerin methiye kısmında şair, memduhla konu arasında ilgi kurar, onları kutlar, uğur diler. Methiye bölümünde uzaklaşan konuya, kasidelerin dua bölümlerinde yeniden bahar ve Memduh arasında ilgi kurularak dönülür; baharın memduha uğurlu gelmesi, mutluluk getirmesi benzeri dualar edilir* (Akkuş 2007;25). Bahariyeler genellikle kasidelerde görülmekle birlikte terci'i-i bend, murabba, kıt'a gibi nazım şekillerinde de karşımıza çıkmaktadır.

Bahariyelerde bahara ait unsurlar, baharın gelişi ile birlikte ortaya çıkan tabiattaki değişimler çeşitli sanatlar (teşbih, istiare, hüsn-i talil, tenasüp, mübalağa vs.) vasıtası ile dile getirilir. Bu söylemler *güzellik, canlılık, hareket, koku ve renk çerçevesinde oluşturulan imajlarla tabiat olayları dikkatlere sunulur* (Akkuş 2007;25). Klasik edebiyatta, bahar şairler tarafından en fazla bahsedilen mevsim olarak karşımıza çıkar.

Bahariyelerde bahsedilen mevzular;

1. Tabiattaki değişiklikler,
2. Zevk, sefa mevsimi olması,
3. Gül bahçelerinin güzelliği ve insanda buralara gitme arzusunu hâsıl etmesi,
4. Baharın ferahlık ve bayram zamanına benzeyişi,
5. Baharın zevk ve eğlence ile birlikte meydana gelen coşkunlukla mey ve kadehe yönelmesi,
6. Baharda tabiattaki canlanmanın, sayısız çiçeğin, çimenin kısaca bütün tabiatın sonsuz bir yenilenme ile ortaya çıkışının cömertlik imgesini hatırlatması,
7. Baharda meydana gelen yenilenmenin aynı zamanda gençliği ve güzelliği ile sevgiliyi hatırlatan yönlerinin ortaya konulması. Âşığın (bülbul) bahar mevsiminde sevgilisini (gül) görerek aşkının depresmesi ve âşık ve maşuka ilişkin özelliklerin dile getirilmesi,
8. Bağ ve gül bahçelerinin tasviri,
9. Tabiattaki çiçeklerin görünümü ve özellikleri,
10. Bahar rüzgârının tabiatın canlanmasına sunduğu katkı ve özellikleri,
11. Bahar zamanının kısa sürmesi ile fanilik duygusunun ortaya çıkışı,
12. Baharın Allah'ın kudret, rahmet, ihsan sıfatlarının kendini göstermesi ve insanın bu görünüşten çıkaracağı ibret,
13. Tabiattaki güzellik ve cennet arasındaki ilişki,
14. Baharla birlikte kötü duygulardan (gam, keder vs.) kurtulma,
15. Zevk, eğlenceye düşkünlükle birlikte rint-zahit ilişkisinin ve özelliklerinin anlatılması,
16. Şiirde metih ön planda ise memduhun varlığı ile bağın ve gül bahçelerinin güzelleşmesi şeklinde başlıklar altında sıralanabilir. (Özcan 2001)

Bahariye konusunda genel bir değerlendirme yapıldıktan sonra çalışmanın ana konusu Nef'i ve Bâkî'den alınan birer bahariye örneğinin incelenmesidir. Çalışmada, iki şairin şiirindeki vezin, kafiye ve redif, konuların işleniş biçimleri ve bahariyenin genel tanımından yola çıkarak şiirlerini sunuş biçimleri ele alınacaktır.

Bâkî Divanı'ndan alınan "Der-Sıfat-ı Bahâr ve Midhat-i Ali Pâşâ-yı Kâm-Kâr" adlı bahariyede remel bahrinin "Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün" kalıbı kullanılmıştır. Bu kalıp Klasik edebiyatta en çok tercih edilen vezinlerden birdir. Baştaki ve sondaki tefilelerin değişken olması, hem şaire söyleyiş rahatlığı sağlar; hem de açık heceleri Türkçe kullanıma uygun hale getirir. Aynı zamanda bu vezin ahenk itibariyle de hareketlidir (İpekten 1999; 227)

Kullanılan veznin değişkenliği aynı zamanda bahar mevsiminin değişkenliğini çağırır. Havanın bir sıcak bir soğuk oluşu, şiddetli yağmurun ardından açan güneşi, her geçen gün tabiatın çiçeklerle farklı renklere bezenişi; Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün kalıbının dört ayrı şekilde kullanılabilmesi gibidir.

Bununla birlikte şiirde “-âr” hecesiyle zengin kafiye kullanılarak melodisi ve ritmi artırılmıştır.

Nefî'nin “Bahâriyye Der Medh-i Merhûm Sultan Ahmed Hân” kasidesinde yine Türk edebiyatında özellikle kaside, gazel, kıt'a ve şarkılarda sıkça kullanılan “Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün” vezni tercih edilmiştir. 16 heceden oluşan bir kalıp olmasına rağmen ritmiktir. Kalıbın ritmi bahar mevsiminin neşesini yansıtmaktadır. Aynı zamanda “-ân” hecesiyle zengin kafiye yapılmış “üzre” kelimesi ile redif oluşturulmuş ve veznin uzunluğu ahenk ve hareket içerisinde kaybolmuştur.

Şiirin genelinde teşhis, mübalağa ve hüsn-i talil, tenasüp ve teşbih sanatları hâkimdir. Her değişim ve güzellik unsurları bu sanatlardan faydalanılmak suretiyle anlatılır.

Bâkî, baharın gelişini anlatırken; baharın nefesinin tıpkı Hz. İsa'nın insana hayat başlatan nefesi gibi tabiata can verdiğini söyleyerek başlar. Baharla birlikte doğa öylesine canlanmış ki servi ve çınar istese yürümeye bile başlar. Kışın bembeyaz örtüsünün yerini yine çimenin zümrüt rengi almış ve her tarafı bu renkle döşemiştir.

Rûh-bahş oldu Mesîhâ-sıfat enfâs-ı bahâr

Açdılar dîdelerin hâb-ı ademden ezhâr

“Baharın nefesleri İsa gibi can başlatıcı oldu ve çiçekler yokluk uykusundan gözlerini açtılar.”

Tâze can buldı cihân erdi nebâtâta hayât

Ellerinde harekât eylerseler serv ü çenâr

“bütün dünya taze can buldu; bitkilerle hayat geldi. Öyle ki, isteseler servi ve çınar ağaçlarının hareket etmeleri ellerindedir.”

Döşedi yine çemen nat-ı zümürüd-fâmın

Sîm-i hâm olmuş iken ferş-i harîm-i gülzâr

“Gül bahçesinin içinin döşemesi ham gümüşten bembeyaz iken çimen yine zümrüt döşedi.”

Tabiatın canlanması baharın nefesi ile başlamış, çiçeklere insani vasıflar yüklenerek bir kompozisyon oluşturulmuştur. Tabiatın uyanışı ve canlanması anlatıldıktan sonra şiirde her bir çiçek farklı görev üstlenir. Sabah rüzgârı hizmetkâr olur ve görevi; çimenlik sultanının mülküne çiçeklerden oluşan bir kafileyi getirmek olur. Bahar sultanı ile ordusunun buraya geldiğini haber alan bulut askerleri de bu bölgeye ulaşır. Tıpkı yağmacı bir Tatar gibi çimenliği yağmalar. Baharın ani bastıran yağmuru çiçekleri ve çimeni zayiata uğratar, boyunlarını büker. Ancak yağmurun arkasından güneş açar ve bahar sultanının ordusunun askerleri çimenlikte yerlerini almaya başlarlar. Zambak, ortasından çıkan tüylerle tıpkı başına tuğ çekmiş bir komutandır. Ağaçlar kışın dökülen yapraklarını yeniden açmış ve birer çadırla ordugâhta yerlerini almıştır. Yağmurun ardından açan güneş yeryüzüne parlak ışıklar saçmış ve çimenlik, ipekli rengârenk kumaşlarla etrafı donatmış bahar sultanın ordugâha teşrifini beklemektedir.

Görüldüğü gibi şiirde, önce mevsim değişikliğinden dolayı ortaya çıkan değişimler, Hz. İsa'nın nefesi gibi her tarafı canlandırdığı ifade edilmiş, değişiklikler söylenmiş sonrasında tabiattaki bu manzara sultan ve ordusuna teşbih edilmiştir. Bahar sultanının sarayına teşrifinden sonra da sabah vakti kuşların civıltısı ve doğadaki hareketlilik tıpkı bir sultan mehterine teşbih edilerek anlatılmıştır.

Yine ferrâş-ı sabâ sahn-ı ribât-ı çemene

Geldi bir kâfile kondurdu yüki cümle bahâr

"Yine sabah rüzgârı hizmetlileri geldi, çimenlik hanının avlusuna yükü bütün çiçek olan bir kâfile kondurdu."

Leşger-i ber-çemen mülkine akın saldı

Turma yağmada yine niteki bâğî tatar

"bulut askeri çimenlik ülkesine akın etti. Yine, tıpkı âsî tatar askeri gibi durmadan her şeyi yağmalamakta."

Farkına bir nice per takınur altun telli

Hayl-i ezhâra meğer zambak olupdur serdâr

"Zambak tepesine bir sürü altın telli kanatlar takınmış, sanki çiçek ordusuna komutan olmuş."

Dikdi leşger-geh-i ezhâra sanavber tuğın

Haymeler kurdı yine sahn-ı çemende eşcâr

"Çam ağacı çiçeklerin ordugâhına tuğunu dikti. Ağaçlar yine yeşillik alanında çadırlarını kurdular."

Döşedi mihr-i felek yolları dîbâlar ile
Etdi teşrif çemen mülkini sultân-ı bahâr

“Göğün güneşi yolları ipekli kumaşlarla döşedi. Bahar sultanı da çemen ülkesini şereflendirdi.”

Subh-dem velvele-i nevbet-i şâhî mi degül
Savt-ı murgân-ı hoş-elhân u sadâ-yı kuhsâr

“Sabahın erken saatinde hoş nağmeli kuşların sesi ve dağların yankılanması, padişah mehterinin çaldığı nevbetin kopardığı gürültülü sese benzemiyor mu?”

Şiirin bu bölümünde tabiattaki hadiseler farklı teşhislerle anlatılmaya devam edilir. Sabah vaktinde saba yelinin de etkisi ile çiçekler uyanmaya başlar. Bahsedilen çiçeklerin her biri aynı zamanda çocuktur. Bulut bu tarafa gelmiş uyanan çocukları besleyen dadı rolüne bürünmüştür. Çünkü bulut yağmur getirir ve yağmur aynı zamanda bitkilerin büyümesini sağlar.

Çemen etfâlinün uyhuların uçurdu yine
Subh-dem gulgule-i fahte gülbâng-ı hezâr

“Sabah vakti üveyik kuşunun şamatası ve bülbüllerin avazı yine çemenlik çocuklarını uykularından uyandırdı.”

Dâye-i ebr yine goncelerin şebnemden
Başına akçe dizer niteki etfâl-i sığâr

“Bulut dadısı yine tıpkı küçük çocuklara yapıldığı gibi goncaların başına çiğ tanelerinden akçeler dizer.”

Bahariyelerde değinilen bir konu da bu mevsimin zevk, eğlence zamanı olduğunun söylenmesidir. Şair de bu beyit içinde bahar vaktinin savaşıardan, kasvetten uzak olduğunu ifade ederek hançere benzeyen susam çiçeğinin hançerinin pas tuttuğunu ifade eder.

Mevsim-i rezm degüldür dem-i bezm erdi deyü
Susenün hançerini tutdı ser-â-pâ jengâr

“Artık savaş mevsimi değil, yiyip içme toplantılarının zamanı geldi diye susam çiçeğinin hançerini baştan başa pas tuttu.”

Zevk, eğlence, mutluluk ve aşk zamanı olan bahar mevsiminde beyaz renkli olan yasemin çiçeği kendini göstermiş, gonca da üzerindeki yeşil yaprağından kurtulup açmıştır.

Semenün sîne-i sîmînin açup bâd-ı seher

Çözdi gülşende gülün düğümleri nâhun-ı hâr

"Sabah rüzgârı yasemin çiçeğinin gümüşten göğsünü açtı. Gül bahçesinde dikenin tırnağı gülün düğmelerini çözdü."

Yine bahariye söyleme geleneği içinde baharın özelliklerinin sevgiliye teşbih edildiği görülmektedir. Yasemin çiçeği sevgilinin beyaz göğsüne benzetilmekle birlikte üzerindeki bembeyaz giysi olarak ifade edilmiştir. Sabah lalenin üzerine düşen çiğ taneleri düğmeye, sevgilinin yanağı da kırmızı ve kadifemsi yapısı ile laleye benzetilmiştir. Yasemin, gövdesi boyunca uzanan beyaz çiçekleri ile tarağa, saba rüzgârı tabiatı uyandırıp çiçeklerin açmasına sebep olduğundan süsleyici; su da yansıtıcı özelliği olduğundan aynaya benzetilerek çemen gelininin hazırlayıcıları olmuştur. Erguvan çiçeğinin üzerine düşen çiğ taneleri güneş ışıkları ile parlamış ve renk renk olan mücevherlerle süslenmiş bir fidan görünümü kazanmıştır.

Pîrehan berg-i semen gûy-ı girîbân şebnem

Gülistân oldu bugün bir sanem-i lâle

"Gül bahçesi bugün gömleği yasemin yaprağından, yakasının düğmesi çiğ tanelerinden olan lale yanaklı bir güzele döndü."

Zîb ü fer vermek için rûy-ı arûs-ı çemene

Yâsemen şâne sabâ mâşita âb âyîne-dâr

"Çimenlik gelinini süslemek, yüzüne güzellik ve parlaklık vermek için yasemin tarak, sabah rüzgârı gelini süsleyen kadın, su da ayna tutucu olmuş."

Dürrü yâkut ile bir nahl-i murassa' sandum

Ergavân üzre dökülmüş katarât-ı emtâr

"Yağmur damlalarının erguvan çiçeği üzerine döküldüğünü görünce, inci ve yakutlarla süslenmiş bir süslü, yapma fidan sandım."

Şiirin bu beytinde Allah'ın kudretinin mucizevi bir şekilde yeniden kendini gösterdiği ifade edilmiş ve Tanrı'nın yüceliği, yaratıcılığı bir kez daha ispatlanmıştır.

Şîşe-i çarhda gör bunca murassa nakli

Nice ârâste kılmış anı sun'ı Cebbâr

"Gökkubbesinin cam fanusunda bu kadar süslü fidana bak. Tanrı'nın kudretli eli bunları nasıl süsleyip püslemiş."

Göğün yıldızlarla süslenmesi, klasik edebiyatta birçok teşbihe konu olmuştur. Burada ise şair, çiçek yapraklarının rüzgârın etkisi ile kopup havaya yükselmesi ve gökyüzünü bir yıldız gibi süslemesini ele almıştır. Buhur-ı Meryem ve zambak çiçekleri üzerinden telmih yapılmıştır. Buhur-ı Meryem açıp kokusunu salmış ve İsa'nın nefesi dirilmiş, bunu gören zambak da; Hz. Musa'nın elini göğsünden çıkarıp bembeyaz nurla kaplı olduğu gösterişi gibi kendini gösterip açmıştır ve Hz. Meryem'in temizliği, saflığının simgesidir. Zambak aynı zamanda beyaz rengi ile gümüşten bir pazu bende, çiçeğin içindeki sarı tüyler de yazıya benzetilmiştir. Pazu bent eskiden kötülöklere karşı muska olarak kullanılmış, muskaların içinde de yazı olduğundan bağın, gül bahçesinin koruyucusu zambak çiçeği olmuştur. Bağ içinde gül-i ra'na da vardır. Gül-i rana iki renklidir. İnsan sıfatı kazandırılan gül-i rana akşamdan şarap içmiş ve sabah olduğu zaman sarhoşluktan kalan mahmurluğu devam etmektedir. Bu mahmurluğu gidermek için bir kadeh daha şarap içmek gerekmektedir. Bir tarafı sarı bir tarafı kırmızı olan gül-i rananın sarı tarafı altından bir kadehe; kırmızı kısmı ise şaraba benzetilmiştir. Goncanın açılması da yine hüsn-i talil yoluyla anlatılmıştır. Goncanın üzerindeki yeşil yaprak aralanmış ve gonca açılmaya başlamıştır. Yeşil kısmın açılması dehan açmak, ağız açmak şeklinde ifade edilir. Ağız açıldığında konuşma başlar. "Dürlü" kelimesi aynı zamanda "dür-inci" manasını da içermektedir. Güzel söz söylemek inci dizmek-inci saçmak olarak da ifade edilir. Böylece gonca ağızını açıp çeşitli şakalarla gülü güldürmüş ve açılmasını sağlamıştır.

Berk-i ezhârı havâ şöyle çıkardı feleğe

Pür-kevâkıb görünür günbed-i çerh-i devvâr

"Rüzgâr çiçek yapraklarını gökyüzünün o kadar yükseğine çıkardı ki, dönen gök kubbe yıldızlarla dolu görünür."

Dem-i İsa dirilür bûy-ı buhûr-ı Meryem

Açdı zambak yed-i beyzâyı kef-i Mûsâ-vâr

"İsa'nın nefesi dirilip, Meryem eli çiçeğinin kokusu olunca, zambak Musa'nın avucu gibi elini açıp gösterdi."

Zanbakun goncesidür bâğa gümüş bâzû-bend

Za'ferân ile yazılmış ana hatt-ı tûmâr

"Zambak çiçeğinin goncası bağa gümüşten bir pazubenttir. Tomarının içindeki yazı safranla yazılmıştır."

Câm-ı zerrîni tolu bâde-i gül-reng almış

Gül-i ra'nâ seheri kılmak için def-i humâr

"Gül-i ra'na, mahmurluğunu gidermek için sabah vakti eline gül renkli şarapla dolu altın kadehi almış."

Dehen-i gonce-i ter dürlü letâ'if söyler

Gülüp açılsa aceb mi gül-i rengin-ruhsâr

"Tâze goncanın ağzı türlü lâtifeler söyler. Bu latifelerden kırmızı yanaklı gül gülüp açılrsa şaşılır mı?"

Şair, baharı anlatırken yukarıdaki beyitte Allah'ın kudretini ifade eder ve bütün bu güzelliğin onun yüceliğinin küçük bir parçası olduğunu söyler. Bu beyitle de zamanın geçiciliğinden, ele geçen fırsatın değerlendirilmesi gerektiğinden bahseder. Bu mesajı vermek için nergisten faydalanır. Nergis klasik edebiyatta gözü simgeler. Bunun yanında etrafı beyaz, ortası sarıdır. Kendisi göz olan nergisin beyaz ve sarı ile gözü boyanmış olur. Bu hali ile aldatıcıdır. Beyaz gümüşü, sarı altını ifade eder. Bu beyitte zamanın, gençliğin, güzelliğin, malın geçiciliği vurgulanmıştır.

Güher-i fırsatı aldırma sakın devr-i felek

Sîm ü zerle gözünü boyamasun nergis-vâr

"Fırsat incisini sakın elinden kaptırma. Feleğin devri nergis gibi gümüş ve altınla gözünü boyayıp aldatmasın."

Bu beyitte de yine bahariyelerde konu edilen rint-zahit mücadelesi bağlamında, samimiyetin her şeyden üstün olduğu vurgulanır ve rindin zahit karşısındaki üstünlüğü dile getirilir.

Câm-ı mey katreleri sübha-i mercân olsun

Gelünüz zerk ü riyadan edelüm istigfâr

"Şarap kadehinden dökülen damlalar elimizde mercan tespih olsun. Geliniz sofuluk gösterisinden ve iki yüzlülükten tevbe ederek kurtulalım."

Şiirin bu beytinde hüsn-i talil yöntemiyle tabiat tasvirine devam edilir. Lale rengi itibariyle kırmızıdır. Çimenlik üzerinde peyda olan lalelerin çokluğu orayı tıpkı yakut cevherinin çıkarıldığı Bedahşân'a çevirmiştir. Çiğ tanelerinin yuvarlak ve parlak oluşları da gül bahçesine inci saçılmış izlenimi vermiştir.

Lâle sahrâyı bugün kân-ı Bedahşân etti

Jâle gül-zâra nisâr eyledi dürr-i şehvâr

"Lale ovayı bugün Bedahşân'ın yakut madenlerine döndürdü. Çiğ taneleri gül bahçesine iri iri inciler saçtı."

Bahariye kısmının son beytinde şair memduhunu övmeye başlayacak ve bahariye ile methiye arasında bir geçiş sağlayacaktır. Bu geçiş bölümünde de baharla memduh arasında ilişki kurarak anlatır. Taze gülün çiğle dolu yapraklarını döküşü, Ali Paşa'nın gelişini kutlamak için yoluna gül yaprağı, inci ve cevher döküp etrafı süslediği izlenimini yaratmıştır.

Dâmenin dürrü cevâhirlle pür etdi gül-i ter

Ki ide hâk-i der-i hazret-i paşaya nisâr

"Taze gül, eteğini paşa hazretlerinin kapısının toprağına saçmak için inciler ve değerli taşlarla doldurdu."

Nefî'nin "**Bahâriyye Der Medh-i Merhûm Sultan Ahmed Hân**" başlığını taşıyan şiirinde de Bâkî'de olduğu gibi tasvirler yoğunluk taşır. Tasvir yapılırken teşhis, hüsn-i talil, tenasüp, teşbih gibi sanatlarla yine şiirin genel yapısında oldukça fazla karşılaşılır.

Bahar mevsiminin gelişi ile birlikte yeryüzüne bir güzellik gelmiştir. Yeryüzünün lütfü gökyüzünü geçmiştir. Bâkî'nin şiirinde tasvirler yoğundur, ancak Nefî'nin bu bahariyesinde tasvirler karşılaştırmaya dayalı bir biçimde seyredir. Şairin ilk karşılaştırması zemin ve gök arasındadır. Göğün süsü güneş, ay ve yıldızlar iken yeryüzünde sayılamayacak kadar renk, çiçek, bağ, bahçe mevcuttur. Bu sebeple yeryüzü güzellikte ve verimlilikte göğü aşmıştır.

Bahar mevsimi çiçeklerin ortaya çıkışı ile başladığından şair de çiçeklerin tasviri ile şiirine devam eder. Laleler güzel kokuları ile âlemi tutmuştur. Yağmur da çiçeklerinin açmasına ve büyümesine yarayan bulut da etrafa güzel kokular saçmıştır. Yasemin bembeyaz açan çiçeği ile erguvana dolanıp bütün masumiyeti ve güzelliği ile kendini sergilemektedir.

Bahâr erdi yine düşdü letâfet gülistân üzre

Yine oldu zemînin lütfu gâlib âsmân üzre

"bahar geldi ve gülbahçesine güzellik geldi, yerin lütfü yine gökyüzüne galip geldi."

Yine her lâle bir şem'-i mu'anber yakdı dûdundan

Sehâb-ı anber-efşân oldu peydâ bûstân üzre

"Yine her lâle dumanından amber kokulu bir mum yaktı, çiçek bahçesinin üzerinde amber kokusu saçan bulut ortaya çıktı."

Yine çıkdı beyâza nakşı her serv-i gül-endâmın

Sarıldı yâsemen şâh-ı nihâl-i ergavân üzre

"yine beyaz üzerinde her gül gibi nazik boylu servi de çeşitli nakışlarla ortaya çıktı.

Yasemin çiçeği de taze erguvan ağacının dallarına sarıldı, boy verdi.

Bahar mevsimi diğer bahariye örneğinde de bahsedildiği üzere eğlence ve zevk zamanıdır. Bağ ve bahçeler ağaçlarla, çiçeklerle süslenmiş, gülün açılışını gören bülbül de yine aşkı haykırmaktadır. Servi, endamı, nazı ve dallarının salınışı ile sevgiliye teşbih edilmiştir. Çemenlikte salınarak yürüyen sevgilisini gören bülbül de aşkı depreştiğinden haykırışlarla sevgiliye yalvarmaya başlamıştır.

Çekilse nola yârân-ı safâ seyr-i çemen-zâra

Salâya başladı murg-ı çemen serv-i çemân üzre

"eğlence meclislerinin dostları bahçeleri seyre koyulsa ne olur, bülbül yine naralar atmaya başladı salınarak yürüyen serviler için."

Akıl, kavram itibariyle dengeli olmak ve davranış açısından aşırılıktan kaçınmaktır. Aşk ise aklın kaybolduğu, davranışların kabul edilenin aksi yönde değişimine sebep olan bir nevi delilik hâlidir. Akıl dahi bağın bu güzelliğini görünce ona âşık olmuştur. Aklın bile çaresiz kalıp müptela olduğu bu güzellik karşısında her bakış, aynı zamanda idrak de Allah'ın yaratma kudretine hayran kalmıştır. Bahariye içerisinde bu beyit tıpkı ilk bahariye örneğinde olduğu gibi Tanrı'nın yüceliğinin ve her şeyin ondan geldiğine dair bir şehadeti dile getirir.

Hired meftûn olur nakş-ı bahâr-ı revnâk-ı bâğa

Nazar hayrân kalır âsâr-ı sun'-ı müste'ân üzre

"Akıl baharın rengârenk bahçelerinin nakışına, süsüne âşık ve müptela olur. Bakış Allah'ın var ettiği eserlere hayran kalır."

Allah'ın kudreti beyitte ifade edildikten sonra tekrar tabiattaki değişim ve güzellik anlatılmaya devam edilir. Dünya tıpkı bir kadın gibi güzelliği ile övünmekte yeryüzü de kendindeki güzellik bolluğu ile gökyüzünü kıskandırmaktadır. Şiirin başından beri yeryüzü ile gökyüzü arasında bir rekabet söz konusu edilmiş ve yeryüzünün üstünlüğü belirtilmiştir. Bahar rüzgârı bu şiirde de Hz. İsa'nın hayat vericiliğinden dolayı nefesine benzetilmiştir. Hatta rüzgâr o denli hayat vericidir ki İsa'nın nefesi ile hayat vericilik açısından yarışmaktadır. Saba rüzgârı gül bahçesinin tozunu alıp da cennet bahçelerine gitse oradaki huriler bu koku ile mest olurlar. Bu gül bahçesinin kokusu cennet ile yarışmakta, cennet bekçisi Rıdvan bu gül bahçesini görse burayı cennete tercih etmektedir.

Cihân ârâyiş-i ezhâr-ı gülzâr-ile nâzında
 Zemîn feyz-i letâfetle sipihre imtinân üzre
“Cihan gül bahçesinin çiçeklerinin süsü ile nazlanmakta; yeryüzü de güzelliğin bolluğu ile gökyüzüne nispet yapmakta.

Nesîm ol denlü cân-bahş u hayât-efzâ ki her demde
 Dem-i İsâ ile da'vâ-yı bahs ü imtihân üzre
“sabah rüzgarı öylesine can verici ki her an İsâ'nın ölüye hayat veren nefesi ile yarışmakta.”

Sabâ gerd-i gülistân ile varsa bâğ-ı Rıdvâna
 Abîr-efşân olur pîrâhen-i hûr-ı cinân üzre
“Sabâ rüzgarı da gül bahçesinin tozunu alıp cennet bahçelerine varsa hurilerin üzerine güzel kokular saçar.”

Yâ Rıdvân bahsile gelse temâşâ-yı gülistâna
 Görüp tercîh eder bâğı bihişt-i câvidân üzre
“Cennet bekçisi Rıdvan bile gül bahçesini seyretmeye gelip görse burayı cennet bahçesine tercih eder.”

Baharın güzellikleri şimdi de sevgilinin güzelliği ile mukayese edilmektedir. Bahar mevsiminde karın erimesi ve yağmurun yağması ile akarsular coşar. Su yüzünde öylesine güzel dalgalanmalar olur ki sevgilinin beyaz göğsünün üzerine düşen büklüm büklüm saçlar bile bu kadar güzel görünmez. Sabah rüzgârı badem çiçeklerinin yapraklarını su üzerine dökerek bahar şahının dirhemlerini saçar. Öyle ki bahar sultanının akçesi badem çiçekleridir.

Yaraşdı ol kadar mevc-i müselsel âba kim vermez
 O hüsnü zülf-i pür-hâm sîne-i sîmîn-berân üzre
“o ard arda dalgalanmalar suya o kadar yakıştı ki o güzelliği gümüş göğüslü sevgilinin üzerine düşen o büklüm büklüm saç bile sağlamaz.”

Eder şâh-ı bahârın dirhem-i bî-sikkesin cârî
 Döker ezhâr-ı bâdâmı sabâ âb-ı revân üzre
“Sabah rüzgârı bahar sultanının dirhemlerini akıtıp badem çiçeklerini de su üzerine döker.”

Şair devam eden beyitte ise çiğ taneleri ile söz arasında bir benzerlik kurar. Susam çiçeğinin uzun ve sivri yaprağına dizilen çiğ taneleri, tıpkı mana cevherinin katarı gibi söz okuna dizilmiştir. Sonrasında çiğ tanesi ile bülbülün ahı arasında bir ilişki kurulur ve çiğ tanesinin parlaklığı ile bülbülün ahının ateşinin renkli ve parlak kıvılcımları ilişkilendirilmiştir. Bülbül aynı zamanda güzel sesi ile mahfilleri süsleyen bir hafızdır.

Dizildi katre-i şebnem ser-â-pâ berk-i süsende

Katâr-ı cevher-i ma'nâ gibi tîg-i zebân üzre

"Şebnem baştan aşağı süsen yaprağının üzerine dizilip mana cevherinin katarı gibi söz okunun üzerinde sıralanmış."

Degül şebnem şerâr-ı âh-ı bülbüldür ki çıkdıkça

Düşer kesb-i rutubetle hevâdan gülistân üzre

"Gül bahçesine düşen şebnem değil aslında havaya yükseldikçe nemlenerek yere düşen bülbülün ahının kıvılcımıdır."

Döner bir hâfız-ı mahfil-nişîn-i nağme perdâza

Ser-âğâz-ı nevâ etdikçe bülbül âşyân üzre

"Bülbül yuvasına doğru sedaya başladıkça mahfilde oturup name dizen bir hafıza döner."

Şiirin bu beytiyle bahariye kısmına son verilir ve methiyeye geçilir. Ancak bu geçiş esnasında yine diğer bahariye örneğinde olduğu gibi memduhun övgüsü bahariyenin genel yapısını yansıtır. Beyitte; bağın sultanı olan gül ile cihan sultanı olan padişah arasında bir benzerlik kurulur. Gül, bağın en üstünde, incileri, parlak mücevherleri temsil eden, çiğ tanelerinin arasında tahtına kurulmuş kendini göstermektedir. Tıpkı mücevherle süslenmiş tahtına oturup kendini gösteren cihan sultanı gibi ifadeleri ile sultanın övgüsüne başlayacağını haber verir.

Firâz-ı gülbün-i pür-jâleden gül gösterir rûyun

Şeh-i âlem gibi taht-ı murassa' nerdübân üzre

"Çiyle dolmuş gül bahçesinin yüksekliğinden gül yüzünü gösterir, tıpkı âlem şahının mücevherle süslü tahtının merdiveninden baktığı gibi."

SONUÇ

Çalışmada Bâkî Divanı'ndan alınan "Der-Sıfat-ı Bahâr ve Midhat-i Ali Pâşâ-yı Kâm-Kâr" adlı kaside ile Nefî Divanı'ndan alınan "Bahâriyye Der Medh-i Merhûm Sultan Ahmed Hân" isimli kaside ele alınmıştır. Kasidelerin bahariye kısımları vezin, kafiye ve bahar mevsimini anlatış tarzı incelenmeye çalışılmıştır.

Her iki şiirde de vezin itibariyle hareketli kalıplar kullanılmış, bahar mevsiminin coşkusu ritimde hissettirilmiştir. İki şair genellikle baharla ilgili kelimeler üzerinden zengin kafiye kullanarak hem anlamı pekiştirmiş hem de ahengi kuvvetlendirmiştir.

Baharın konu ediliş biçiminde ise; iki şiirde de baharın gelişi, tabiatın canlanması öncelikle dile getirilmiştir. Bâkî'de baharın nefesi, Hz. İsa'nın nefesine benzetilmiş ve tabiatı yeniden canlandırdığı söylenmiştir. Nefî'de ise baharın gelişi ile yeryüzünün süslendiği, güzelliğe büründüğü ifade edilmiştir. Bâkî, şiirinde teşbih, teşhis, hüsn-i talil yolu ile tasviri esas alırken; Nefî'de daha çok zemini karşılaştırma olan bir tasvir yapılmıştır.

İlk şiirde konular; tabiatın canlanması, bahar mevsimin sultan-ordu ilişkisi, çiçeklerin sultan-ordu ilişkisi içinde üstlendikleri roller, Allah'ın yaratma kudreti, bahar-sevgili ilişkisi, baharın zevk ve eğlence mevsimi oluşu, rint-zahit çekişmesi, dünyanın geçiciliği gibi başlıklarda ele alınmıştır.

İkinci bahariyede ise; baharın gelişi, zemin ve gök arasındaki rekabet, çiçeklerin özellikleri, cennet-gül bahçesi, Hz. İsa'nın nefesi ile rüzgâr arasındaki ilişki, Allah'ın yaratma kudreti, sevgili-bahar ve bahar-zevk, eğlence ilişkisi gibi konular etrafında mübalağa yoluyla karşılaştırma yapılmış ve her seferinde bahara ait özellikler üstün kılınmıştır.

Her iki şiirde de gül, lale, zambak, süsen, yasemin, nergis, erguvan çiçeklerinden bahsedilmiş ve bu çiçeklerle çeşitli sebeplerden teşhis, teşbih, hüsn-i talil yolu ile anlatım sağlanmıştır.

Şiirlerde teşbih, teşhis, hüsn-i talil, tenasüp sıkça kullanılmıştır.

Her iki şiirde de methiye kısmına geçiş yine bahara ait bir ifade ile sağlanmıştır.

KAYNAKÇA

Akkuş Metin (2007). Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası-Türler ve Tarzlar, 2. Baskı, Fenomen Yayınları, Erzurum.

Akkuş Metin (hzl.) (1993). Nefî Dîvânı, Akçağ Yayınları, Ankara.

Aydemir Yaşar (2001). Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü, Bahariye Madd. c. 1, AKM Yayınları, Ankara.

Canım Rıdvan (2012). Divan Edebiyatında Türler, 3. Baskı, Grafiker Yayınları, Ankara.

İpekten Haluk (1999). Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz, Dergâh Yayınları, İstanbul.

Kurnaz Cemal-Çeltik Halil (2010). Divan Şiiri Şekil Bilgisi, H Yayınları, Ankara.

Küçük Sabahattin (1994). Bâkî Dîvânı-Tenkitli Basım, TDK Yayınları, Ankara.

Mermer Ahmet, vd. (2008). Eski Türk Edebiyatına Giriş, 3. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara.

Özcan Şenay, (2001). Klâsik Edebiyatta Nevruz ve Bahar Şiirleri Üzerine Bir inceleme, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Türe Mehmet (2003). Divanlardaki Bahariye Başlıklı Kasideler, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana.